

BUSINESS & DIPLOMACY REVIEW

**1. évfolyam, 1. szám
2023/1**

TARTALOM

- Sáringer János: Magyar-lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990-1993 között, a magyar diplomácia szempontjából
- Gyene Pál: Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép
- Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar: Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása
- Viczai Péter Tamás: Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében
- Sági Judit: Adópolitikai reformok a COVID idején
- András Gábor, Czeglédi Csilla: Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért?

Business & Diplomacy Review

Kiadó: Budapesti Gazdasági Egyetem

Szerkesztőség

1165 Budapest, Diósy Lajos u. 22-24.

Főszerkesztő

Sáringer János

Felelős szerkesztő

Sáringer János

Nagy Milada

Szerkesztőbizottság tagjai

Csekő Katalin, elnök

Bába Iván

Ferkelt Balázs

Juhász Tímea

Nagy Milada

Marinovich Endre

Murádin János Kristóf

Válóczi Marianna

Tipográfia és tördelés

Nagy és Heteyi Kft.

ISSN 3004-0116

HU ISSN 3004-0116

Business & Diplomacy Review állandó lektorai

Prof. Dr. Bajomi-Lázár Péter, PhD

Dr. habil. Buday-Sántha Andrea, PhD

Dr. Csekő Katalin, PhD

Dr. habil. Domonkos Endre, PhD

Dr. Ferkelt Balázs, PhD

Dr. Gyene Pál, PhD

Dr. Harsányi Dávid, PhD

Dr. Horváth Annamária, PhD

Dr. habil. Krasztev Péter, PhD

Dr. habil. Juhász Tímea, PhD

Dr. Marosán Bence Péter, PhD

Dr. habil. Murádin János Kristóf, PhD

Dr. Nagy Milada, PhD

Dr. Pólya Éva, PhD

Dr. habil. Sáringer János, PhD

Dr. Válóczy Marianna, PhD

Dr. Zelena András, PhD

TARTALOM

Magyar–lengyel diplomáciai kapcsolatok 1990–1993 között, a magyar diplomácia szempontjából <i>Sáringer János</i>	5
Magyarország partnerállamai a Türk Államok Szervezetében – (geo)politikai körkép <i>Gyene Pál</i>	25
Amikor a Közel-Kelet közelebb került: a kuvaiti uralkodó 1981-es magyarországi látogatása <i>Prantner Zoltán, Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar</i>	47
Az orosz nagyhatalmi törekvések a nemzetközi politikai folyamatok tükrében <i>Viczai Péter Tamás</i>	74
Adópolitikai reformok a COVID idején <i>Sági Judit</i>	88
Szakmai etika oktatása a nemzetközi gazdálkodás alapképzésen. Mit oktassunk és miért? <i>Andrási Gábor, Czeglédi Csilla</i>	105

Jelen számunk szerzői

Dr. Abdallah Abdel-Ati Al-Naggar, PhD, kutató, Eötvös Loránd Tudományegyetem, abdallah.alnaggar@gmail.com

Dr. András Gábor, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, andrasi.gabor@uni-bge.hu

Dr. Czeglédi Csilla, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, czegledi.csilla@uni-bge.hu

Dr. Gyene Pál, PhD, főiskolai docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Gyene.Pal@uni-bge.hu

Dr. Prantner Zoltán, PhD, egyetemi docens, Kodolányi János Egyetem, prantner.zoltan@gmail.com

Dr. habil. Sági Judit, PhD, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, sagi.judit@uni-bge.hu

Dr. habil. Sáringer János, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, Saringer.Janos@uni-bge.hu

Dr. Viczai Péter Tamás, CSc, egyetemi docens, Budapesti Gazdasági Egyetem, viczai.petertamas@uni-bge.hu

---

AZ OROSZ NAGYHATALMI TÖREKVÉSEK A NEMZETKÖZI POLITIKAI FOLYAMATOK TÜKRÉBEN

Viczai Péter Tamás

Absztrakt

Az orosz nép múltjához kétségkívül hozzátartozik az állandó jellegű háborús konfliktusok és harci események története. A birodalmi nacionalizmus gondolata Oroszországban mindig meghatározó jelentőségű volt. Az orosz nagyhatalmi törekvések sajátos logikájához, a birodalmi ambíciók és hazafias gondolatvilág összefüggéseinek megértéséhez a kortárs orosz ideológus Alekszandr Dugin munkái alapul szolgálhatnak. A tanulmány részletesen vizsgálja az orosz nagyhatalmi törekvések elméleti alapjait, amelyek bizonyos mértékben Dugin neoeurázsianizmus koncepcióján alapulnak. A tanulmány foglalkozik Oroszország 1991 utáni helyzetével is a közelmúlt politikai eseményeinek tükrében.

Kulcsszavak: Alekszandr Dugin, birodalmi nacionalizmus, orosz birodalmi ambíciók, Eurázsia, új világrend, nagyhatalmi törekvések

Abstract

The history of the Russian people undoubtedly includes a history of constant war conflicts and fighting. The idea of imperial nationalism in Russia has always been of crucial importance. The works of the contemporary Russian ideologist Alexander Dugin provide an excellent basis for understanding the specific logic of Russian great power aspirations and the interrelationship between imperial ambitions and patriotic thought. The paper examines in detail the theoretical foundations of Russian great power ambitions, which are to some extent based on Dugin's concept of Neo-Eurasianism. The article also deals with the situation in Russia after 1991 in the light of recent political events.

Keywords: Alexander Dugin, imperial nationalism, Russian imperial ambitions, Eurasia, new world order, great power ambitions

Bevezetés

A nagyhatalmi törekvések kérdései, az orosz birodalmi tudat és az ezzel szorosan összefüggő területi terjeszkedés gondolata máig számos témát szolgáltat a történészek és kutatók számára. A történelmi eseményeket befolyásoló folyamatos mozgás, az adott korra jellemző helyzetek és kihívások rendre választak elé állítják a különböző korszakok képviselőit. Ahhoz, hogy egy meghatározott korszak igazi nyertesei vagy hasznos szereplői lehessünk, ezeket az egyedi helyzeteket és sajátos kihívásokat meg kell próbálni a magunk javára fordítani, és lehetőség szerint meg is nyerni őket.

Az orosz nép múltjához, amely egész története során birodalomban élt (cári Oroszország, Szovjetunió, Orosz Föderáció) mi több, birodalmi nacionalista felfogást képviselt, kétségkívül hozzátartozik az állandó jellegű háborús konfliktusok és sorozatos harci események története. Gecse Géza történész, publicista gondolatait idézve, a huszadik század során Oroszországban az autoritatív állam mindig meghatározó jelentőségű volt, és a birodalmi nacionalizmus játszotta a kulcsszerepet. Ennek elemei: a birodalom területe, a birodalmi tudat, a birodalmi ambíció és legfőképpen a birodalmi államhatalom is. [1] Az új világrend születésétől és kialakulásának kezdetétől egészen máig terjedő időszak egyes mozzanatainak bemutatása mellett jelen tanulmánynak nem célja a hazánkkal közvetlen határos, háborús eseményektől sújtott Ukrajna politikai helyzetének, valamint az elmúlt egy év történéseinek kutatása, részleteinek tanulmányozása vagy feltárása. A folyamatban lévő vagy le nem zárult aktuális események, továbbá olyan jelentős aktuálpolitikai tényezők, mint keleti szomszédunk sajátos „honvédó háborúja”, illetve annak jelentősebb fejleményei, esetleg már érzékelhető hatásai tudományos szempontból jelen állás szerint még nehezen lennének vizsgálhatók. Ugyanakkor viszont Oroszország 1991 utáni helyzete és korábbi szuperhatalmi pozíciójának lehetőség szerinti megőrzésére irányuló törekvései számos alkotói műhely számára máig komoly tudományos vizsgálódások és tanulmányok tárgyát képezik.

Oroszország 1991 utáni helyzete és nagyhatalmi törekvései

Az orosz birodalmi szemlélet a Szovjetunió 1991-ben bekövetkezett előre nem látható és váratlan széthullásával kezdte elveszíteni korábbi jellegét. A bipoláris világrend megszűnése óta Oroszország ugyanis nem képes betölteni azt a korábbi szuperhatalmi funkciót és fontos világpolitikai szerepkört, amelyet jogelődje, a Szovjetunió esetében hosszú évtizedeken át megszokhattunk tőle. A SZU mellett a Varsói Szerződés (VSZ) és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanács (KGST) megszűnését követően egy teljesen új nemzetközi rend kialakulása vette kezdetét a világpolitikában, amely folyamatosan alakítja az államközi kapcsolatok napirendjét, szereplői körét és diplomáciai eszköztárát. A Budapesti Gazdasági Egyetem professzorának, Nyusztay Lászlónak a szavaira utalva, a kétpólusú világ felbomlását követően a napjainkban is formálódó, új világrend mára megragadható változásai újszerű kihívások elé állítják a nemzetközikonfliktus-kezelés hagyományosan kialakult cél- és eszközrendszerét, beleértve az állami külpolitikákat, és az azok megvalósítását szolgáló diplomáciát. [2]

Az Orosz Föderáció a bipoláris világrend felbomlását követően is a korábbiakhoz hasonló szilárd pozíciók elérésére törekszik a nemzetközi szinten, és az eurázsiai régió stabilitásának megőrzése terén a jövőben is vezető szerepet kíván betölteni. Ennek egyik igen fontos megnyilvánulási formája például az egykori szovjet birodalom alapjain létrehozott Független Államok Közössége (FÁK). A moszkvai vezetés a napjainkban már csak történelemkönyvekben fellelhető Brezsnyev-doktrína korlátozott szuverenitásra vonatkozó irányelveit, ha nem is teljes mértékben feladva, de egyenjogú kapcsolatok kialakítását szorgalmazza régi-új (egykori szovjet) szövetségesei körében, amelyek közül a legfontosabbak Belorusszia, Kazahsztán, Örményország, Kirgizisztán és Tadzsikisztán.

A bipolaritás megszűnésével a világrend katonai értelemben unipolárisrá (USA), gazdaságilag pedig multipolárisrá válik (USA, EU, Orosz Föderáció (a továbbiakban OF), Japán, Kína, India). Az Amerikai Egyesült Államok gyakorlatilag egyedüli szuperhatalomként tartja kezében az egyes világpolitikai események meghatározó folyamatait, míg Oroszország nagyhatalmi pozíciójának mielőbbi megszilárdításáért, Kína pedig a szuperhatalmi státuszért küzd. A globalizáció rohamos térhódításával a főbb globális problémák (klímaváltozás,

energetikai kérdések) fokozatos kiéleződése egyre inkább érzékelhetővé válik. A nemzetközi intézményrendszerre épülő, a stabilitást és a béke világszintű megőrzését szolgáló, valamint a globalizáció fejlődése során fontos szerepet betöltő multilateralizmus mellett megjelenik az unilateralizmus foglalma. Ez utóbbi értelmében egyes nagyhatalmak a multilateralizmus elveit figyelmen kívül hagyva, vagyis a nemzetközi közösség felhatalmazása nélkül, több esetben egyoldalúan avatkoznak be más (szuverén) államok belügyeibe, akár katonai eszközökkel is (USA – Balkán, Szíria, Líbia, OF, Georgia, Ukrajna). *A diplomácia néhány vonása az új világrendben* című tanulmányában Nyusztay László az imént említett kérdéskörök vizsgálata során, a lényegi változások közül a téma aspektusában a következőket emeli ki: „A Szovjetunió és a keleti blokk-szervezetek megszűnésével, majd a NATO bővülésével a nemzetközi hatalmi egyensúly felbomlása, a világrend katonai unipolarizálódása; az Amerikai Egyesült Államok unilateralista doktrinái és lépései (Irak, rakétapajzs), ezek következtében a nemzetközi konfliktuskezelés multilateralista megközelítésének térvesztése; a nemzetközi rendszert szabályozó konszenzusos és egymással egyenrangúnak tekintett jogelvek, illetve egyoldalúan értelmezett doktrinák (pl. államok szuverén egyenlősége, be nem avatkozás, vs. népirtás tilalma, állami szuverenitás, területi integritás vs. nemzetek önrendelkezési joga, a konfliktuskezelésben a „preventív csapás”, „területen kívüli műveletek”, a „demokrácia exportja” kérdései) ellentmondásainak kiéleződése, az érintett nemzetközi intézményeket (ENSZ, EBESZ) érő kihívások, küldetésük és működésük reformjának átfogó igénye” [3]

Az orosz-amerikai viszonyt a bipoláris világrend megszűnése után a stratégiai partnerség létrehozását célzó gyökeres átalakítás és átalakulás jellemzi. Az Orosz Föderáció egykori szovjet jogelődjéhez képest az 1990-es években kevésbé konfrontatív politikát képvisel az Amerikai Egyesült Államokkal és ezzel szoros összefüggésben a NATO-val szemben. Ugyanakkor viszont igen kockázatosnak véli önmagára nézve a szövetség keleti bővítésének, illetve terjeszkedésének gondolatát, amit időről időre hangoztat is az egyes nemzetközi fórumokon. A két csecsenföldi háborútól és különösen az 1998-as gazdasági és pénzügyi válság hatásaitól igen jelentős mértékben meggyengült Oroszország a Nyugat segítségét is élvezve, az ezredforduló tájékán fokozatosan talpra állt. Ezt követően gazdasági és ideológiai

szempontból is látványos módon építi újra önmagát, mi több a tőle korábban megszokott nagyhatalmi és birodalmi érzület élenkülésének jeleit mutatja, amit Galicza György orosz geopolitikai kérdésekkel foglalkozó szakember szavai is igazolnak.

„A gazdaságilag-ideológiailag fokozatosan magára találó, az Eurázsiai Unió motorjaként fellépő Oroszország azonban a jelek szerint újrateremti a Nyugatban megtestesülő ellenségképet. A Szovjetunió felbomlását követő egy évtizedes dermedtséggel – melyhez hozzájárult az 1998-as oroszországi pénzügyi válság – valamint két csecsenöldi háborúval lezárult a XX. század. A XXI. század pedig a birodalom újjáépítésére tett újfajta kísérletekkel, a nagyhatalmi tudat újraéledésével kezdődött.” [4] Orosz világ – Putyin elnök beszédében „doktrinalizálta”, beágyazta a világ politikai és gazdasági térképén a fogalmat, egyben az ország külpolitikája alaptételévé tette az „orosz világ” (russzkij mir), a külföldön élő orosz ajkúak érdekeinek a megvédését. A mintegy 142 millió Oroszországban élő állampolgár mellé további 25 millió – külföldön élő oroszot számítanak, akik elfogadják ezt az etnikai, életforma szerinti, filozófiai, kulturális, politikai és gazdasági alapú besorolást. E 25 millió orosz tekintélyes részét a putyini doktrína áldozatoknak tekinti, akiknek érdekei védelemre szorulnak. [5] A Kelet és Nyugat között máig fennálló szembenállás, illetve ideológiai játszmák fokozatos újraéledése, továbbá az Orosz Föderációnak a birodalmi tudat, a nagyhatalmi ambíciók és a szovjet idők örökségének remélt felélesztésére irányuló kísérletei a XXI. század befolyással rendelkező nemzetközi szereplőit politikai, gazdasági és diplomáciai szempontból is komoly dilemmák és kihívások elé állíthatják. Az OF, mint a világ legnagyobb területű és természeti ásványkincsekben is az egyik leginkább bővelkedő állama, vélhetően ki szeretné aknázni unikális földrajzi vagy stratégiai helyzetéből fakadó egyedülálló eurázsiai potenciálját és lehetőségeit.

Az orosz nagyhatalmi politika eszmeisége és szellemi alapjai

Az egyre bonyolultabb történelmi helyzetekben megfigyelhető orosz nagyhatalmi törekvések sajátos logikájához, a birodalmi ambíciók és hazafias gondolatvilág összefüggéseinek tisztább megértéséhez a nacionalista gondolkodású kortárs orosz ideológus Alekszandr

Dugin munkái alapul szolgálhatnak. Kétség nem férhet hozzá, hogy a jelenlegi orosz külpolitika számos elemében a dugini elméletekre és megállapításokra támaszkodik. A közvetlen szomszédságunkban zajló ukrajnai háború alapelve, mint ahogy a Krím 2014-es váratlan megszállása is, részben Dugin neoeurázsianizmus koncepcióján alapuló elvi elgondolásokban gyökeredzik. Az utóbbi időben egyre többet emlegetett orosz filozófus nagyhatalmi víziója és az általa képviselt, de számos elemében is vitatható koncepció egyik alaptétele az úgynevezett „thalasszokratikus” (tengeri) (nagy)hatalmak főként az USA, valamint Nagy-Britannia és a szárazföldi „birodalmak”, köztük Oroszország szembeállításán alapul. Mint ismeretes, Alekszandr Dugin Halford Mackinder 20. századi geopolitikai elméletének *heartland* (hátszország) koncepcióját ötvözi a sajátos eurázsiai orosz civilizáció eszméjével és az orosz nagyhatalmi ideológia prioritásaival. A nemzetközi diskurzus meglehetősen bonyolult és az utóbbi időben sokat vitatott szereplője, aki egyben az orosz politikai gondolkodás egyik meghatározó véleményformálója is, az orosz nép legfőbb feladatának a birodalomépítést határozza meg. Amennyiben ugyanis Oroszország nem kezdi el mielőbb egy erős birodalom alapköveinek letételét, akkor ezt majd megteszi helyette Kína vagy például Közép-Európa. Oroszország eurázsiai viszonylatban is a legnagyobb területi kiterjedéssel rendelkezik, így mindenképp hivatott arra, hogy birodalmat építsen ki maga körül, domináns szerepet játszva a térségben. Annál is inkább életszerű az említett elmélet létjogosultsága, mivel Oroszország részben Európa, részben pedig Ázsia területén fekszik, így helyzete az egész eurázsiai kontinens sorsát befolyásolhatja és meghatározhatja.

Dugin *A geopolitika alapjai* című könyvében leírtak szerint Oroszország nem közelíthet sem a Nyugathoz, sem pedig Kelethez, ami azt jelenti, hogy nem kívánatos velük szorosabbra fűzni a kapcsolatait. Minden lehetséges, illetve rendelkezésre álló eszközzel törekednie kell arra, hogy megőrizze eddigi önálló és unikális pozícióját. Az orosz nép elkülönült civilizációja és sajátos vallási kultúrája megkülönbözteti őt a nyugati vallási szemléletektől, és el is határolja a katolikus és a protestáns Nyugattól. Ebből az is következik, hogy a történelmi alapokon nyugvó civilizációs és vallási identitás megőrzése érdekében Oroszország nyugatellenes stratégiai érdekek mentén köteles politizálni. Dugin szerint Oroszország legfőbb

geopolitikai célja és alapvető törekvése lehet az Amerikai Egyesült Államokkal, valamint a NATO-val szembeni egységes gondolkodású, és ennek megfelelő szellemiségű, világviszonylatban is jelentős súllyal rendelkező eurázsiai birodalom kiépítése, középpontjában a gazdag orosz kultúra és civilizáció további széleskörű terjesztésével. [6]

A történelmi múlt tanulságaiból egyértelműen kitűnik, hogy a mai Oroszország talán legfontosabb stratégiai feladata lehet egy erős, és a világ meghatározó folyamataiban döntő szerepet játszó eurázsiai birodalom kiépítése, amely az orosz nép fennmaradásának, további létezésének egyetlen méltó, élhető és lehetséges formája. A folyamatos ideológiai, szellemi, vallási és civilizációs értelemben vett egységes birodalom megvalósításának igénye e nép küldetésének legfőbb célját, és életének értelmét jelentheti. Ugyanakkor kétség nem férhet hozzá, hogy a Nyugat a hazafias és birodalmi orosz elképzelésekkel ellentétben, valamint a gyakran kritikákkal és bírálatokkal illetett Duginnal szemben egy merőben más geopolitikai szerepet szánna Oroszországnak. A globális nagyhatalmi pozícióból egy erősen csökkentett szerepkörrel és jogokkal rendelkező olyan regionális (nagy)hatalommá szeretné változtatni, amely viszonylag csekély befolyással lenne a világpolitika folyamataira. Egy ilyen jellegű visszaminősítés lényegében a pusztulással lenne egyenlő az orosz társadalom számára, amelynek szemlélete, identitástudata több száz éven át eurázsiai jellegű volt, még akkor is, ha az Oroszország (Szovjetunió) és Eurázsia kifejezések egymással nehezen felcserélhető fogalmak. Tovább folytatva a dugini gondolatsort, az orosz nép léte és sajátos történelmi küldetése szempontjából az Orosz Föderáció és Oroszország egymással ugyancsak nem cserélhetőek fel, ugyanis különböző eszmei jelentéstartalommal rendelkeznek. Dugin szerint Oroszország maga az orosz nép, egy igencsak jelentős geopolitikai tényező, mi több szellemi potenciál, amely eszmei értékeit tekintve az Orosz Föderáció felett áll. Az OF így nem fogható fel teljes értékű államnak, mindössze valamiféle ideiglenes vagy átmeneti társadalmi formáció, illetve képződményként értelmezhető. Nincsen régre visszanyúló történelmi múltja, határai véletlenszerűen alakultak ki, kulturális értékei és az ország gazdasági struktúrája kezdetleges, politikai rendszere pedig bizonytalan.

Az Eurázsiai Birodalom, mint egységes geopolitikai térség

Alekszandr Dugin elmélete szerint a Nyugat és főként az amerikai befolyás ellensúlyozására hivatott Eurázsiai Birodalom négy fő területi egységből, úgynevezett geopolitikai központból állna: nyugati, keleti és déli blokk, valamint az irányítóközpont szerepét betöltő Oroszország, illetve Moszkva.

Az eszmetörténeti gondolkodó és filozófus Oroszországtól nyugatra képzelné el a német központú európai birodalmat vagy Nyugati Blokkot, amely elsősorban Közép- és Kelet Európa egyes országait (Lengyelország, Ukrajna, Magyarország, Ausztria, Németország, Franciaország) foglalná magában. Az elmélet értelmében ebbe a regionális blokkba az Egyesült Királyság nem tartozhatna bele: az ideológus szerint az Egyesült Királyságot teljesen el kellene szigetelni Európától. E geopolitikai térség csakis akkor lehetne életképes, ha Berlin és Moszkva között valamiféle közvetlen kapcsolat, egy képzeletbeli összekötő folyosó, illetve kapcsolati tengely alakulna ki, amelynek segítségével ezt az európai tömörülést a Kreml állandó felügyelete és irányítása alatt tarthatná. Oroszország és Németország a legszorosabb együttműködésben állna egymással.

A kétoldalú kapcsolatok erősítése, megalapozása jelül a Kreml Kalinyingrádot Németországnak ajándékozna. A közös gondolkodást pozitív irányba befolyásolhatná, és annak hosszútávú sikerét is előre vetítené, hogy a két állam kölcsönösen kiegészítené, illetve erősítené egymást. Németország ugyanis gazdasági nagyhatalom, viszont politikai törpe, míg ugyanez Oroszországról fordított értelemben mondható el.

Oroszországtól keletre lenne a Japán által irányított csendes-óceáni birodalom, amely hasonló elven működne, mint a nyugati geopolitikai térség. Moszkva és Tokió közvetlen kapcsolatot alakítana ki egymással, és a bizalmas együttműködés fejében Oroszország átadná a Kuril-szigeteket Japánnak. A Csendes-óceáni Blokk sikeres működésének záloga lehetne, hogy Japán geopolitikai elhelyezkedése rendkívül szerencsés egy déli irányba történő gazdasági és politikai expanzió végrehajtása szempontjából. [7]

Oroszországtól délre lenne értelme kiépíteni az iráni központú közép-ázsiai régiót, amely az iszlám országokat egyesítené, valamint Észak-Afrikát is magában foglalná. Dugin szerint ezt a geopolitikai

blokkot teheráni közreműködéssel, de moszkvai irányítással lehetne elképzelni. A három képzeletbeli geopolitikai birodalmi blokk (nyugati-keleti-déli régiók) működésének szabályozása Oroszország, vagyis a Kreml feladata lenne. A föderatív birodalmon belül nem lennének országok és országhatárok, legfeljebb etnikai alapon kerülne megosztásra az egész eurázsiai geopolitikai térség. Amennyiben a birodalom kiépülne és győzedelmeskedne az Amerikai Egyesült Államok felett, akkor az egyes geopolitikai blokkok saját hatáskörben dönthetnének arról, hogy továbbra is moszkvai irányítással az eurázsiai birodalom keretei között szeretnének-e működni, vagy esetleg az önállósulás útját választanák. A dugini birodalmi álmok és elképzelések valóra váltásához a globális nagyhatalmi pozíció megőrzése kulcsfontosságú lehet Oroszország számára. A birodalmi koncepció és hatalmi törekvések terve szoros összefüggésben áll az ország gazdasági potenciáljával és katonai-hadi képességeivel. Az eurázsiai geopolitikai térség csakis abban az esetben hívható életre, ha Oroszország megőrzi atomfegyverzetét, valamint katonai erejét, kiemelt figyelmet fordítva az alábbi négyfajta haderőre, illetve fegyvernemre:

- kozmikus fegyverek,
- atomrakéták,
- haditengerészeti flotta,
- szárazföldi haderő.

A közelmúltban végrehajtott jelentős haderőreform mellett egy stabil és viszonylag hosszú távon működőképes birodalom kiépítéséhez Dugin nézeti szerint Oroszországnak gyors és nagyszabású technológiai fejlődésre is szüksége lenne. Ehhez megoldást jelenthetne a fejlett nyugati országokkal történő szorosabb együttműködés kialakítására, amit semmiképpen sem az USA-val karöltve képzel el. Például, a fejlett japán technikáért és csúcstechnológiáért cserébe Oroszország ásványkincseket, energiahordozókat szállítana, de szükség esetén akár katonai támogatást is nyújthatna. [8]

Az ideológus által képviselt koncepció összegzéseként megállapítható, hogy az elgondolás fő alapelve az USA meggyengítése és stratégiai ellenőrzése, továbbá az európai kontinens orosz érdekek szerinti megosztása, vagyis az Egyesült Királyság Európától történő elszigetelése, elsősorban a német és francia befolyás növelésével, valamint egy Moszkva-Berlin kapcsolati tengely működtetésének segítségével. A kitűzött célok megvalósítását Dugin a szinte korlátlan

mennyiségben rendelkezésre álló orosz földgáz és kőolaj vagy más természeti erőforrások, ásványkincsek felhasználásával biztosítaná, akár gazdasági, geopolitikai kompromisszumok árán is. Ugyanakkor viszont a mai feszült világpolitikai események alakulása tükrében az OF helyzete a nagyszabású haderőreform ellenére sem túl biztató. A többek által vitatott dugini elképzelések szerinti lehetséges szövetségesek táborát alkotó államok nagyobb része jelenleg potenciális ellenfelek képében Oroszországgal egyre inkább konfrontálódni látszik. Az USA, mint az OF elsősorú ellenfele, a nemzetközi szinten tapasztalt igencsak kusza politikai és diplomáciai viszonyok közepette, a kialakult helyzet legnagyobb haszonélvezőjévé lépett elő.

Az orosz nagyhatalmi politika a közelmúlt eseményei tükrében

Nem sokkal az első elnöki ciklusa előtt, 1999-ben, Vlagyimir Putyin a Nyezaviszimaja Gazeta hasábjain megjelent egyik írásában nem meglepő módon azt hangsúlyozta, hogy Oroszország mindig is hatalmas ország volt, és az is marad. Geopolitikai, gazdasági és kulturális létének elidegeníthetetlen jellegzetességei ugyanis erre predesztinálják. Az igazi ősi orosz értékek fontosságát kiemelve, kitért az államérület (goszudarsztvennyicsesztvo) és a nagyhatalmiság (gyerzsavnoszty) fogalmára is. Legfőképp ugyanis ezen értékek határozták meg az oroszt, illetve az orosz ajkú emberek gondolkodásmódját, felfogását, valamint az állam által képviselt politikát Oroszország egész története során. A nagyhatalmiság gondolatát csak erősítik az állam intézményei és strukturái, amelyek mindig fontos szerepet játszottak az orosz birodalom és az orosz nép életében egyaránt. Az erős állam egy orosz számára nem anomália, nem olyasmi, amivel harcolni kell, hanem éppen ellenkezőleg, a forrása, garanciája a rendnek, kezdeményezője és fő mozgatóereje bármiféle változásnak... A társadalom igényli az állam irányító és szabályozó szerepének olyan fokú helyreállítását, amilyen mértékben az szükséges, a tradíciókból és az ország jelenlegi helyzetéből kiindulva. A mindenkor politikai berendezkedéstől függetlenül az orosz gondolkodásban az államról és az államhatalomról alkotott kép az uralkodó, a vezér, a vezető személyében testesül meg, vagyis erőteljes módon perszonális

jellegű. [9] Vlagyimir Putyin első elnöki hivatalba lépése (2000), az ötnapos grúzai háború (2008), a Krim-félsziget annexiója (2014), az utóbbi időben ismertté vált Alekszej Navalnij orosz ellenzéki vezető 2021 januári hazatérése utáni letartóztatása, illetve börtönbe zárása, vagy az ukrajnai ügynevezett különleges hadművelet (2022) számos más eseménnyel együtt az orosz aktuálpolitika (nagyhatalmi politika) lényeges mérföldköveit képezik. Többen is úgy vélik, hogy az orosz elnök már az ezredforduló tájékán eltervezte a Krim visszavételét, és a 2014-es, neheztelésen alapuló doktrínájának alapelvei már a kétezres évek legelején körvonalazódtak. Egy 2014-ben megjelent internetes írás *A halálos Putyin-doktrína* címmel a védelmező orosz állam szerepkörét, törvényes jogait és felelősségét taglalja, amely, ha az érdekei úgy kívánják, a külföldön élő honfitársai segítségére siet. Oroszországnak ugyanis küldetése, feladata és kötelessége megvédeni az „orosz világ” ideáit. A cikkben az ismert brit történész Timothy Garton Ash bíráló hangvételű és nem túl optimista gondolatait olvashatjuk, miszerint meglehetősen súlyos és végzetes következményei lehetnek annak, amit az orosz államfő Ukrajnában művel honfitársai megvédése címén: a Putyin-doktrína nemcsak Oroszország kelet-európai és eurázsiai szomszédaira jelent fenyegetést, hanem az egész 1945 utáni nemzetközi rendre is. [10]

A bipoláris világrend felbomlását erősen megszenvedő Oroszország máig keresi a térség több más államával együtt a reintegráció számára leginkább kedvező és lehetséges formáit. Ehhez az eurázsiai birodalmi gondolat elve szolgáltatja a megfelelő ideológiai alapot, amely a múlt század első évtizedeiben kristályosodott ki. A több sebből is vérző dugini koncepció, amely Oroszországot a Kelettől és a Nyugattól is merőben különböző, úgymond önálló entitásként, eurázsiai birodalomként képzei el, meglehetősen ingatag lábakon áll. Ugyanakkor viszont a kiindulási elméleten túlmutató, annak egy továbbgondolt és korszerűsített változata, a putyini Oroszországban sikeresen ujjászületve, a közelmúltban egy új és modernizált formában öltött testet.

A Kaposvári Egyetem docense, Kolontári Attila a témával kapcsolatban a következő véleményt fogalmazza meg a *Magyar kutatók az orosz történelemről* című munkájában: A putyini érában – részben az európai integráció tapasztalatait is figyelembe véve – komoly lépések történtek, és még merészebb elképzelések születtek az Eurázsiai Unió

létrehozása érdekében. 2015. január 1-jétől már működik az Eurázsiai Gazdasági Unió, amely nemcsak vámuniót és egységes gazdasági térséget jelent, de kormányközi és szupranacionális intézményei is vannak. [11]

Jelenleg Oroszország nemzetközi megítélése rendkívül vitatott. A Nyugattal folytatott több évtizedes szembenállás és rivalizálás ellenére is a világ országainak legfeljebb egyharmada támogatja a Moszkva elleni kényszerű szankciókat és Oroszország elszigetelését, valamint teljes kirekesztését a globális nemzetközi folyamatokból. Az orosz gazdaság ellen irányuló összehangolt és sorozatos uniós kényszerítő intézkedések ellenére is az OF meglehetősen erősnek mutatkozik, és kevésbé érzékeli a nyugati szankciók hatását, mint például az európai országok többsége vagy a világgazdaság több résztvevője. A Budapesti Gazdasági Egyetem docense, Ferkelt Balázs a *Világgazdasági kilátások* című munkájából ide vonatkozó gondolatai az európai gazdasági jövőképpel kapcsolatban a következők: A világgazdaság, ezen belül mindenekelőtt Európa növekedési kilátásait legjelentősebben a háború elhúzódása, illetve az ezzel kapcsolatos bizonytalanság befolyásolja. Az Oroszországgal szemben elfogadott szankciók – különösen, ha azok az Európai Unió részéről az olaj- és/vagy földgázimportra is kiterjednek – több ágazat esetében negatív piaci tendenciákat és ezzel párhuzamosan jelentős áremelkedést eredményezhetnek. Ezek pedig egyre inkább a stagflációs állapot felé sodorhatják Európát. [12]

Ebben az igencsak bizonytalan helyzetben az egyik legfontosabb összeurópai érdek lehetne a kereskedelmi és gazdasági kapcsolatok helyreállítása Moszkvával. Ez orosz érdek is, mivel közép és hosszú távon Moszkvának sem tesz igazán jót, hogy a nyugati világgal nem, vagy csak nagy nehézségek árán, és korlátozott formában tud kereskedelmi kapcsolatokat létesíteni. A jelenlegi tendenciák és folyamatok kedvezőtlen alakulása arra enged következtetni, hogy az európai polgároknak egy hosszabban elhúzódó és meglehetősen nehéz gazdasági időszakkal kell számolni, mivel az igen feszült világpolitikai és diplomáciai helyzet enyhítését célzó és leginkább kézenfekvő megoldás még várat magára. Egy kedvező belső hatalmi változás, egy esetleges politikai átrendeződés az OF berkein belül joggal adhatna némi reményt a kialakult bonyolult diplomáciai és katonai konfliktusok mielőbbi békés rendezésére, erre azonban a nemzetközi folyamatok alakulásának ismeretében egyelőre vajmi kevés esély mutatkozik.

Összegzés

A történelmi múlt, valamint az egyre inkább eszkalálódó nemzetközi politikai, gazdasági, de főleg az ukrajnai háborús történések ismeretében néhány fontosabb megállapítást célszerű megfogalmazni Oroszország és a nyugati nagyhatalmak szembenállásának tükrében:

A korábbi bipoláris világrendhez történő visszatérés gondolata helyett a közeljövőben minden bizonnyal egy újfajta forgatókönyv szerinti legújabb világrend kialakulásának lehetünk majd szemtanúi: globális szintű nemzetközi változások és gyökeres politikai-hatalmi átrendeződések részeseivé válhatunk.

Az EU-ban kialakult nehéz gazdasági helyzetben az egyik legfontosabb összeurópai érdek lehet a kereskedelmi kapcsolatok mielőbbi helyreállítása Moszkvával: a mostani viszonyok között a legtöbb európai ország gazdasága csak veszíthet teljesítményéből és hatékonyságából. Megjósolni is nehéz lenne, meddig terjedhetnek az orosz birodalmi ambíciók, ellenben a jelenlegi politikai helyzet tükrében az talán valószínűsíthető, hogy Oroszország nem kíván NATO tagállamokra támadni, illetve azok területén terjeszkedni tovább.

A fennálló ukrajnai katonai konfliktus rendezésére Washington mellett a Kreml, illetve az orosz vezetés lenne a leginkább hivatott, amely minden tekintetben jóval nagyobb mozgástérrel és lehetőségekkel rendelkezik, mint Kijev.

Tanulmányomat, az Orosz Föderációt nemrégiben elhagyó és a háború kitörése miatt az egyik csehországi egyetemen oktató orosz történész, Andrej Zubkov gondolataival zárom. A kutató a Szabad Rádióknak adott interjújában elmondta, hogy korábban, például a Római vagy a Brit Birodalom esetében is a birodalmi tudat és birodalmiság gondolata messze nem hordozott oly mértékű negatív töltetet, mint napjainkban. A mai Oroszország a Szovjetunió mintájára lényegében már nem más, mint egy erőnek erejével összetartott szükségszerű képződmény, ahol az orosz birodalmi tudat egy meglehetősen durva agresszióba csapott át. (Zubkov, Ragyio szvoboda). Végezetül azt sem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy a birodalmak sem örök életűek, és többnyire két lehetséges válaszút, alternatíva közül választhatnak fennállásuk során: egyszerűen széthullanak és ezáltal meg is szűnnek, avagy a fejlődés útjára lépve egy szabadabb, föderatív és demokratizált jogállammá alakulnak át.

Hivatkozások

1. Gecse G. (2022). *Orosz nagyhatalmi politika 1905–2021*. Ludovika Egyetemi Kiadó, Budapest
2. Nyusztay L. (2009). A diplomácia néhány vonása az új világrendben. *EU Working Papers* XII. évf. 2009/2. pp. 3-15.
3. Uo. 4.
4. Galicza Gy. (2014). A háború motívuma az orosz geopolitikai gondolkodásban. <https://docplayer.hu/6613318-Pecsi-tudomanyegyetem-bolcseszettudomanyi-kar-tortenettudomanyi-intezet-modernkori-oroszorszag-es-szovjetunio-torteneti-kutatorcsoport.html> (letöltve: 2023.05.04.)
5. Dunai P. (2021). Putyin doktrínába illesztette az „orosz világot”. <https://www.vg.hu/nemzetkozi-gazdasag/2022/09/putyin-doktrinaba-illesztette-az-orosz-vilagot> (letöltve: 2023.05.04.)
6. Viczai P. (2004). Alekszandr Dugin A geopolitika alapjai című orosz nyelvű könyvének rövid tartalmi összefoglalása. *Russzkij jazik na zavtra*, XII. évf. 2004/36.
7. Uo.
8. Uo.
9. Sashalmi E. (2022). Akkor és most – az orosz nagyhatalmi politika. 2022. október 06. <https://ujkor.hu/content/akkor-es-most-az-orosz-nagyhatalmi-politika> (letöltve: 2023.05.04.)
10. A halálos Putyin-doktrína. InfoRádió/MTI 2014. július 31. (<https://infostart.hu/kulfold/2014/07/31/a-halalos-putyin-doktrina-656090#>) (letöltve: 2023.05.04.)
11. Kolontári A. (2018). Magyar kutatók az orosz történelemről. *Magyar Tudomány* 179(2018)4, pp. 579–584. DOI: 10.1556/2065.179.2018.4.14
12. Ferkelt B. (2022). Világ gazdasági kilátások. In: Demkó, A. (szerk.): *A világ 2022-ben*. MCC Press, Budapest, pp. 18-24.
13. Zubkov A. (2023.) Ragyio szvoboda Ivan T. Imperszkoe szoznanyie mezdsu tyurmoj i szumasedsim domom. <http://www.svoboda.org/a/imperskoe-soznanie-mezhdu-tyurmoy-i-sumassheds-kim-domom-/32266541.html> (letöltve: 2023.05.04.)

Publikálás a Business & Diplomacy Review folyóiratban

A Folyóirat az alábbi témákhoz kapcsolódó kéziratokat fogad be lektorálásra:

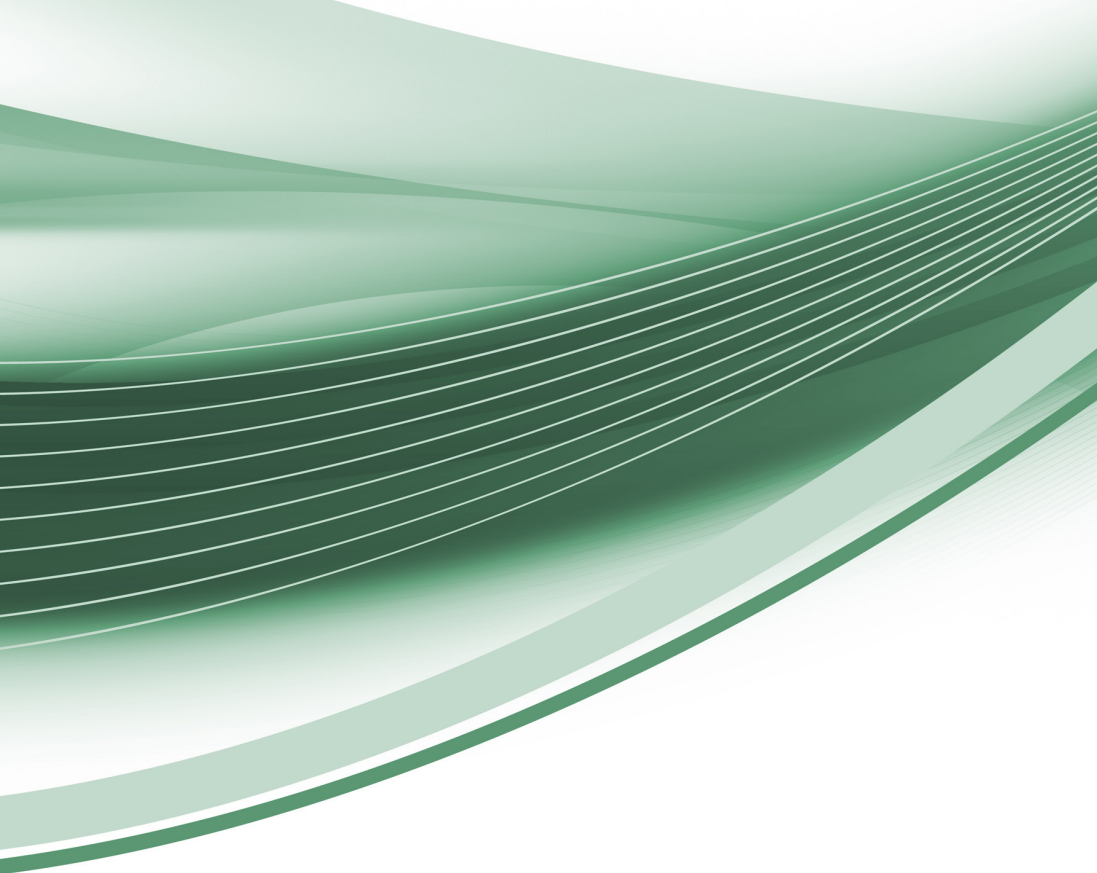
- gazdaság,
- kereskedelem,
- pénzügyek,
- nemzetközi kapcsolatok,
- diplomácia,
- nemzetközi kommunikáció
- társadalomtudományok;
- közgazdasági tudományok.

A tanulmány absztraktja minden esetben angol nyelvű. A tanulmány magyar vagy angol nyelvű, amelynek terjedelme 30 000–40 000 leütés (az absztrakttal együtt).

A kéziratok előzetes befogadásának feltételei:

- a kézirat és annak szerzői megfelelnek a Folyóirat etikai szabályainak;
- a kézirat, illetve ahhoz tartalmában nagyon hasonló tanulmányt még nem publikáltak;
- a benyújtott kézirat megfelel a formai követelményeknek.

A Folyóirat a szerzőknek tiszteletdíjat nem fizet. A Folyóirat minden egyes befogadott kézirat esetében kettős vaklektorálást alkalmaz, ami azt jelenti, hogy az anonimalizált anyagot a szerzők által nem ismert lektorok értékelik. A Folyóirat csak abban az esetben fogad be kéziratot publikálásra, ha azt mind a két vaklektor publikálásra ajánlja, és vaklektor(ok) által kért javításokat/kiegészítéseket a szerző(k) végrehajtotta/ák. Amennyiben az egyik lektor javításokkal publikálásra ajánlja a kéziratot, míg a másik nem, akkor a javítások után a témában jártas újabb vaklektornak kell értékelnie az anyagot. Akkor minősül egy tanulmány tartalmában nagyon hasonlóknak egy korábbi tanulmányhoz képest, ha azok egyezősége 60% felett van. A szerzők minden egyes esetben kötelesek a vaklektorok által írt kifogásokra/javaslatokra tételesen írásban reagálni.

Kiadja: Budapesti Gazdasági Egyetem, Budapest

ISSN 3004-0116
HU ISSN 3004-0116